

πη σάν τόν Ψ., έτσι αληθινά και με βαθύτερο νόμα. Στά έργα του Ψ. η αγάπη δεν έχει τίποτα το κοινό, τίποτα που να έχει σχέση με τη σάρκα ή με το σφύρο. Η Μύρρω πεθαίνει λευκή, όλόλευκη. Η Μυρριόνα στο «Όνειρο του Γιανίρη», ή Μυρτούλα στα «Δυό Αδέρφια» (το κλασσικό του το έργο), ή Μυριέλλα στο «Ζωή κι Αγάπη», ή Μύρρω στο τελευταίο του έργο, όλα αυτά τα πλάσματα, δεν είναι σάρκα, ύλη, είναι ιδέα, είναι σύβολα, είναι ή λατρεία του Ίδανικού, είναι ή Μούσα του, ή Μπαετρίσε του και ή Λάουρά του, που τόν τραβούν προς τις ανώτερες σφαίρες του Όρχειού και Αληθινού. Από το ύπεροχο εκείνο κεφάλαιο του «Ταξιδιού», που επιγράφεται «Αγάπη» — αληθινά διαμάντι της λογοτεχνίας μας — ως το τελευταίο του έργο, και μέσα απ' όλα του τα έργα, ο Ψ. μάς παρουσιάζει πάντα την ίδια σταθερή αντίληψη για την αγάπη, που αρχίζοντας από την ταπεινή, την υλική αγάπη, υψώνεται σιγά σιγά, όσο που να ταυτιστεί με την παγκόσμια έλξη, που δίνει και συγκρατεί το ένα κοντά στο άλλο όλα τα ουράνια σώματα. Σε τέτοιο ιδεολογικό ύψος κινεί από τους Έλληνες λογοτέχνες δεν έφτασε ακόμα. Αγάπη και Χάρος είναι το ίδιο. Από τη δύναμη της Αγάπης, ως κι ο Χάρος ένα λουλούδι φαίνεται. «Εβωδιάζει ο Χάρος με τη μυροδιά της καρδιάς, ακόμη και τη στιγμή που πάει άφθι να ραγίσει». Από αυτό βγήκε και ο τίτλος του έργου. «Δυό Τριαντάφυλλα του Χάρου». Δυό άνθρωποι που δηλαδή, που πεθαίνοντας για την αγάπη, γίνονται λουλούδια, εβωδιάζουν, ζούνε, μπαίνουν στην αιωνιότητα, κάνουν το Χάρο λουλούδι, μορφαίνουν το θάνατο, γίνονται ζωή, δημιουργία, Τέχνη. Η τέχνη του ρομάντζου αυτού θα προκαλέσει βέβαια πολλές αντιλογίες στους κύκλους, που τους βχαίνει ή προκατάληψη και που είναι συνηθισμένοι να κρίνουν τα έργα πάνω σε όρισμένα καλούπια. Το είπα και άλλοτε σε κάποια διάλεξή μου για τόν Ψ. «Όποιος θέλει να αισθανθεί τόν Ψ. πρέπει να τον μετρήσει με το μέτρο που χορηγεί ή ίδια ή τεχνοτροπία του. Να έχεις στο νου σου το Δοστογιέσκη ή το Χάμψουν π. χ. και να διαβάσεις Ψυχάρη, είναι ο χειρότερος τρόπος για να εκτιμήσεις την τέχνη του Έλληνα αυτού τεχνίτη. Ο Ψ. ανήκει στη Γαλλική σχολή της λεπτής ψυχολογικής ανάλυσης. Δεν τόν ενδιαφέρουν και τόσο τα γεγονότα, όσο τόν ευφραίνει ή μελέτη πάνω σ' όλα τα μυστικά κινήματα της ανθρώπινης ψυχής. Τότε ή πέννα του αποχτά μία ευγλωττία, θέλει όλα, όλα να τα πει, να αποκαλύψει, να τα εξονυχίση. Ο Ψ. περιφρονεί την τέχνη του υπονοούμενου, του μισοειπωμένου, που τόσο ευφραίνει την άρρωστη εποχή μας. Τα έργα του είναι γιομάτα φώς, ολόδιαφανα, σάν τόν Άττικό ουρανό, σά σελίδα του Πλάτωνα. Ο Ψ. είναι Πλατωνικός, όχι στόν έρωτα, που παρουσιάζεται πάντα ιδεολογικός, μα και στην τέχνη του, που παρουσιάζει πολλές αναλογίες και που θάβιζε μία ξεχωριστή συγκριτική μελέτη για έναν που θάθελε να βρει και να δείξει τις ομοιότητες και τις αναλογίες στα έργα τω δυο αυτών τεχνιτών του λόγου. Η τέχνη του Ψ. πηγάζει από μιαν αντίδραση ενάντια στην ωμότητα και τη σκαρότητα της πραγματικής σχολής, που είχε αρχίσει ο κόσμος να την βαριέται. Ο Κρουμπάκερ, σε μία παλιά μελέτη του

για τόν Ψ. ισχυρίστηκε πως ο Ψ. ανήκει στην ά κ ρ α δεξιά της πραγματικής σχολής. "Ας ακούσουμε τί φρονεί ο ίδιος ο Ψ. για τόν εαυτό του: «Δεν ξέρω τί θα μου πούνε· θα πούνε πως είμαι νατουραλιστής, ρεαλιστής, Ζολιστής, Φλωπεριστής ή Γκουκουρίστας. Μερικοί πάλε θα πούνε πως είμαι ιδεολόγος, συμβολιστής, κι ό,τι βρουνε. Τίποτα δεν είμαι. Κ' έτσι θαρρώ πως πρέπει να είναι κανείς σά γράφει ρομάντζο. Τίποτα, κι όλα μαζί. Δηλαδή ο πρώτος του σκοπός, ο μόνος του σκοπός, να είναι ή αλήθεια, να σου παραστήνη την αλήθεια, όποια κι αν είναι, του όνειρου ή της ζωής, από το πραγματικό παρμένη όμή, ξερή, κρύα, ή από τόν κόσμο της φαντασίας, αλήθεια της ψυχής ή της καθημερινής μας πείρας, — και να σου την παραστήνη όπως το θέλει κάθε αλήθεια, επειδή κάθε αλήθεια, και σ' αυτό συμφωνά με την Τέχνη, έχει έκφραση δική της, που αδύνατο να της την αλλάξεις». Μέσα στόν όρισμό αυτό περιέχεται όλο το Βαγγέλιο της συγγραφικής τέχνης του Ψυχάρη, που πιστεύει πως ή τεχνοτροπία ενός συγγραφέα δεν πρέπει να είναι εκ τών προτέρων καθωρισμένη, μα να παίρνει κάθε φορά την έκφραση που απαιτεί ή αλήθεια που ζητάει να εκφράσει. Στα «Δυό Τριαντάφυλλα» γράφει ή Μύρρω του Κωστή για ένα έργο του: «Ποίημα δεν είναι, δεν είναι ρομάντζο, είναι κείνο που είμαστε άπασοί μας, είναι ή ίδια ή αγάπη μας, είναι όλη μας ή άτελεισμένη, κακορρίζικη ζωή». Πάνω στη βάση αυτή πρέπει να κριθεί και το ρομάντζο αυτό που κρίνουμε. Η αλήθεια, που έδω την άποτελούν τα έρωτικά γράμματα της Μύρρας, υποχρέωνε τόν Ψ. να δώσει τέτοια έκφραση στο έργο του. Έστω κι αν αυτή δεν ίκανοποιεί την περιέργεια του άνυπόμονου άναγνώστη, που ζητάει έπεισόδια το ένα πάνω στο άλλο, δράση και γλήγορη λύση. Έμάς μάς φτάνει πως τα γράμματα αυτά μάς γεννοίτε την καλλιτεχνική συγκίνηση, που πρέπει να μάς γεννάει ενά έργο. Κείνο που τα χαρακτηρίζει, δεν είναι ή φτωχολαξονική επίδειξη, ή φιλολογικότητα, παρά ή απλή, ή σεμνή αλήθεια. Η Μύρρω, γράφοντας τα γράμματά της, δε ζητούσε να κάνει φιλολογία. Τόν πόνο της ήθελε να δείξει. Αυτό πρέπει να μνήν το ξεχνούνε όλοι, όσο μέσα στα γράμματα αυτά βρίσκουμε την πνοή κάποιας κουραστικής μονοτονίας, κάποιες αυτόεπανάληψης. Δεν είναι γράμματα του Ψ., είναι γράμματα αληθινά μις κόρης, που τάγραψε πάνω στην έξαψη του έρωτικού της πυρετού. "Α δε δείχνουν φιλολογική πρωτοτυπία, δείχνουν όμως ζωή, πάθος, αλήθεια. Οι επανάληψεις, οι μικροπληροφορίες για τα πιο κοινά κι άσημαντα πραγματικά, που περιέχονται μέσα σ' αυτά τα γράμματα, αυτά όλα άποτελούν έναν καθρέφτη της ψυχής.

Ο Παλαμάς ώνόμαζε κάποτε τόν Ψ. το μεγαλύτερο πεζογράφο της Ρωμοσύνης. Το τελευταίο του αυτό έργο έρχεται να επιβεβαιώσει το χαρακτηρισμό του ποιητή. Η πρόβα του Ψ. είναι το άνώτερο είδος της πρόβας, που έχει να επιδείξει ή σύγχρονη Ρωμική λογοτεχνία. Έμπορεί να μνήν ίκανοποιεί όλα τα γούστα ή τεχνοτροπία του Ψ., μα ή τεχνοτροπία αυτής της προσωπική, μπορεί να κουράζει ή λεπτολόγα ψυχολογική του ανάλυση εκείνους που συνηθί-

σανε σ' ένα έργο να προσέχουνε περισσότερο στη δράση, μά κείνο που πρέπει δλοι να τόμολογήσουμε, είναι πως πρόξα ανώτερη από τη δική του δεν έχουμε άλλη σήμερα. Ο Ψ. δέ στάθηκε μόνο ο μεγάλος Προφήτης του Δημοτικισμού. Είναι και ο μεγαλύτερος στυλίστης της άγνης Δημοτικής.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΟΙ ΜΥΘΟΙ ΤΟΥ ΤΡΙΛΟΥΣΣΑ

Το «Αθηναϊκό Βιβλιοπωλείο» (Σοφοκλέους 3), έβγαλε τούς «Μύθους» του Τριλούσσα — ένα βιβλιαράκι πολύτιμο, που δεν πρέπει να λείπει από κανενός την τσέπη. Η σημασία κ' η αξία του βιβλίου φαίνεται από τον άκόλουθο σύντομο πρόλογο του εκδότη. Το βιβλίο, μεταφρασμένο από τον κ. Κ. Τρικογλίδη, πουλιέται 2,50 δραχμές.

Τίποτα δέν είναι ανέπρωτο, κι ωστόσο τίποτα άκόμα δέν έχει ειπωθεί. Με άλλα λόγια, ένας άληθινός συγγραφέας, ένας ποιητής με γνήσιο ταλέντο, μπορεί να πάρει ένα οποιοδήποτε θέμα, όσο πολυμεταχειρισμένο κι αν είναι κι όσο εξαντλημένο, καθώς λένε, κι αν θεωρείτε, και να ν του δώσει καινούργια μορφή, επιφυσώντας σ' αυτό την ψυχή του και παρουσιάζοντάς το έτσι ως θέμα πρωτάγγιχτο. Πάνω στους μύθους του Αίσωπου άκκούμπησεν ο Αλφονταίν κι όμως διέκοψε του μύθους χάρισε στον κόσμο· κι ο Ρώσος μυθογράφος Κριλώφ (για ν' αναφέρουμε μονάχα τούς κορυφαίους και τούς πιο φημισμένους), έχυσε τόση πρωτοτυπία στους μύθους του, ώστε διαβαίνοντάς τους κανείς δέ θυμάται ούτε τον Αίσωπο, ούτε το Λατίνο Φαίδρο, ούτε το Αλφονταίν, ούτε κανέναν άλλον. Οι μύθοι του, είναι μύθοι του Κριλώφ. Κι αυτό είναι το πάλιν.

Έτσι κι ο σύγχρονος Ιταλός μυθογράφος Τριλούσσα. Κατάφερε να μās δώσει μύθους δικούς του, όχι μοναχά σ' όσους ή έμπνευση είναι κτήμα του αναφαίρετο, μά και σ' όσους άκόμα πήρε την έμπνευση από τον Αίσωπο (λ. χ. «Τζιτζίκας και μερμήγκι». «Ο φιλόδοθος βάτραχος» κλπ.) ή απ' άλλους. Τα θέματά του όλα τά παίρνει από την σύγχρονη, τη γύρω του, πολιτική και κοινωνική ζωή και καταφέρει με λίγα και χτυπητά λόγια, πολλές φορές και επιγραμματικά (λ. χ. «Ανθρωπος και μαϊμού»), να σέ πείθει περισσότερο από ένα άρθρο πολύστηλο ή από μία πολυσέλιδη μελέτη, για την άποψη που υποστηρίζει.

Ο Τριλούσσα (το άληθινό του όνομα είναι Σαλούαρι) έχει σπουδάσει νομικά, μά από χωρίς τστέιλε στο διώβολο το δικηγορικό. Γράφει από δεκαπέντε περίπου χρόνια και γράφει στο γλωσσικό ιδίωμα της Ρώμης. Είναι ο πιο αγαπημένος ποιητής των Ιταλών. Κι έθε Τετάρτη ταχυικά δημοσιεύει ένα ποιηματάκι στο «Μεσατζέρο» και την ημέρα εκείνη το φύλλο γίνεται άνθρωπο. Είναι άνθρωπος του κόσμου και φαίνεται σ' όλα τα κοσμικά κέντρα. Συναναστρέφεται την πιο ύψηλή άριστοκρατία της Ρώμης, μά και την πιο κατώτερη τάξη. Στο σπίτι του έχει ένα μικρό θεατρικό Καραγκιόζη και κάμποσες κούκλες και κάποτε κάποτε καλεί τούς φίλους του, όταν έχει κέφι,

και τούς διασκεδάει με τις κούκλες του. Τίποτε δέν άφίνει άσπύριστο. Ούτε τον ίδιο τον εαυτό του. Πέρα του συνέθηκε το άκόλουθο έπεισόδιο, που το διαβάσαμε στην «Τριμπούν». Είχε δώσει στην πλύστρα τσάπρρορουχα του κι όταν του τά γύρισε πλυμένα και τά παράδωσε στο θυρωρό του, χαθήκανε, του τά κλέψανε. Το πράγμα μαθεύτηκε στη Ρώμη κ' η «Τριμπούν» έστειλε ένα συντάκτη της να ίντερβιουάρε το δημοφιλή ποιητή.

— Τόν κανάγια που μου τάλεψε! είπε ο Τριλούσσα. Έτσι παχύς που είμαι, θάχει διπλό κέρδος, γιατί θά μπορούσε το κάθε ρούχο μου να τον κάνει δυό!...

Ίσαμε τώρα έχει εκδώσει τα βιβλία: «Μύθοι» — «Ανθρωποι και ζώα» — «Ιστορίες» — «Σονέτα» — «Νέες ποιήσεις» και τώρα τελευταία το «Δύκοι και άρνιές». Από τα τρία πρώτα βιβλία του ο κ. Κώστας Τρικογλίδης διάλεξε τα καλύτερα και σύνθεσε τούτο το πολύτιμο άληθινά βιβλιαράκι.

Νά, κ' ένα δυό μύθοι για δείγμα:

ΝΕΡΟ, ΦΩΤΙΑ ΚΑΙ ΤΙΜΗ

Το Νερό, ή Φωτιά και ή Τιμή άποφασίσανε να συντροφίσουν και να ιδρύσουνε Τριπλή Συμμαχία.

— Φίλοι μου, λέει το Νερό, και πως θά γίνει αν τύχει και χαθεί κανένας από τούς τρεις μας; 'Ανάγκη πάσα να όρίσουμε κατατόπια. Μένα θά με βρίσκετε στα λιβάδια, μες στα δέντρα και στα χορτάρια, καθώς και στις ταβέρνες και στα γαλατάρικα, όπου πουλύνε το «άγνό» κρασί και το «άνόθευτον» γάλα...

— Ήμեն, λέει ή Φωτιά, όπου βλέπετε πυροσβεστή, πάρτε τον το κατόπι και σίγούρα θά με βρίσκετε.

— Μά κ' εγώ δέ συχνάζω σε πολλά μέρη, κάνει ή Τιμή. Στην Κοινωνία σπάνια μπαίνω. Στα δημόσια κέντρα, που και που. Τα νεύρα τώρα πιά καλμάριζε. Γέρασα και δέν ανακατεύομαι πιά ούτε στην πολιτική, ούτε στον έρωτα. Άκουσα πολύ συχνά να λένε πως οι άντρες, τούτο τον καιρό, με νοικιάζουν για να σκοτώνουν τις γυναίκες τους «για λόγους τιμής». Μά άσφαλώς δέν πρόκειται για μένα, και μη γελαστήτε να τρέχετε εκεί να με βρήτε. Ούτε να κάνετε τον κόπο να με ζητήσετε κεί που γίνονται οι μονομαχίες...

— Έ! λοιπόν, άκουσε, λέει ή Φωτιά. 'Αν τίγρη και σε χάσουμε, κάνε ένα σινιάλο, κι αν σε βρούμε, σε βοηθήσουμε... 'Αν πάλι, όχι, το ίδιο κάνει... άφοῦ, όπως λές, έχεις τόσο λίγη αξία σήμερα!...

Ο ΦΙΛΟΔΟΞΟΣ ΒΑΤΡΑΧΟΣ

Ένας βάτραχος είπε μία μέρα σ' ένα βωδι:

— Ό! τί παχύ, τί όμορφο ζώο που είσαι, τί επιβλητικό! 'Αν μπορούσα κ' εγώ να σ' έφτανα στο πόχος, θά ξεγύριζα άνάμεσα στους δικούς μου, και θά μ' έκαναν βασιλιά τους. Τάχα αν δοκιμάσω δέ θά το καταφέρω;

Βγήκε έξω στην άκροποταμιά και άρχισε να γεμίζει την κοιλιά του με άέρα, τόσο, που φούσκωνε σαν τουλούμι. Μά ήθελε να γίνει άκόμη πιο παχύς, και έπαιρνε βαθιές άναπνιές, όταν ξάφνω θυμήθηκε το βάτραχο του παλιού καιρού, που θέλησε το ίδιο να κάνει κ' έσκασε, και φοβήθηκε μην πάθει κι αυτό.

4

Νοσταλγικό σπιτάκι μου μὲς στὸ λικιερό τὸ δάσο,
τώρα πὺν φρύγει με σκληρὰ τῆς ξενητειᾶς ἡ πύρη
ἄχ! λέω, νῆταν τὸ σῶμα μου γιὰ μιὰ στιγμή νὰ γείρει
κάτω ἀπ' τὴ στέγη τῆ φτωχιά, γλυκὰ νὰ ξεποστᾶσω!

Μὰ ἡ θάλασσα εἶν' ἀπέραντη καὶ τὰ βουνὰ μεγάλα,
καὶ ἡ μέρα πὺν θὰ ξαναῖδῶ τὴ χαμηλή σου θύρα
πολὺ μακριὰ, Δακρύζοντας ἀπόφαση τὸ πῆρα,
καὶ πίνω—ἀλλ—τοῦ χωρισμοῦ τὴν πίκρα στάλα-στάλα.

5

Τραγοῦδι ἐρωτικό, πὺν πᾶς μὲ τοῦ κυμάτου τὸν ἀφρό
στοὺς ἔρμους βράχους τῆς ὀχτιάς, ἀπότομα νὰ σβή-
! (σεις)
πόσο βαθιά μου ἐσκόρπισες τὸν ἦχο σου τὸν ἀργυρό.
σὺν κρύο νερὸ νεράϊδοβρύσης!

Καὶ τώρα μέσα στὴ σιωπὴ πὺν γύρω ἀπλώνεται παν-
(τοῦ)
στὴ θάλασσα, στὸν οὐρανό, στὸν κάμπο, στάχτογιάλι.
μάταια προσμένω—ὦψέ—ξανά τοῦ τόνου σου τοῦ μα-
(γικοῦ)
τὸ μουσικὸ ἀνατρίχιασμα νὰ ξεχυθεῖ καὶ πάλι.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΙΝΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΨΥΧΑΡΗΣ: *Τὰ δυὸ τριαντάφυλλα τοῦ Χάρου*

2

Τὰ τρία τὰ στερνὰ γράμματα τῆς Μύρρας ὁ Κω-
στής δὲν τὰ διάβασε. Μιὰ φοβερὴ ἀρρώστια, πὺν ἀ-
πὸ καιρὸ τοῦ ρουφοῦσε τὴ ζωὴ καὶ πὺν ἡ Μύρρα
οὔτε τὴν εἶχε ὑποψιαστῆ, τὸν ἔρρηξε κι αὐτόνε νε-
κρό, κ' ἔτσι δὲν πρόφτασε οὔτε τὴ θρησκεία του νὰ λ-
λάξει, ὅπως τῷχε σκοπὸ, γιὰ νὰ διευκολύνει τὴν παν-
τρεία του. «Τῆς ἀγάπης ἡ φουρτούνα τοὺς ἀρπαξε
καὶ τοὺς δυό. Ἐνάντια τοὺς σταθήκανε ὅλα. Μὰ καὶ
νὰ μὴν τοὺς στεκόντανε, τί τοὺς ὠφελοῦσε; Ναι, τί
θὰ τοὺς φελοῦσε καὶ νὰ μὴν τοὺς πείραζε κανένας;
Τί θὰ τοὺς φελοῦσε, κανένα ἐμπόδιο νὰ μὴ βροίκα-
νε μπροστά τους, στὸ δρόμο πὺν βαδίζανε; Τί θὰ
τοὺς φελοῦσε καὶ νὰ παρθοῦνε; Πάλεψα ἐγὼ μὲ τοὺς
ἀνθρώπους, μὲ τῶν ἀνθρώπων τὴν κακία. Παλέβανε
ἀφτοὶ μὲ τὴν ἀρρώστια, μὲ τὴ φύση τὴν ἴδια. Τὸν ἔ-
βαινε τὸν ἔσθονε τὸ χτικιό· τὴν ἄλλῃνε, λίγο λίγο τὴν
ἔλειψε ἡ ἀγάπη, πὺν δύναμη δὲν εἶχε μέσα της, ὅση
ἔκρεπε, νάντισταθῇ παραπάνω», γράφει ὁ Ψυχάρης.

Οἱ δυὸ ψυχὲς σθήσανε, λιώσανε σὰ δυὸ λαμπάδες.
Ὁ Ψυχάρης, πὺν βλέπει πὺς ὅλο αὐτὸ τὸ κακὸ εἶ-
τανε τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς κοινωνικῆς πρόληψης, μαζὶ
μὲ τὰ δάκρυα πὺν χύνει γιὰ τὸν ἀδικο θάνατο τῶν δυὸ
ἀγαπημένων, κάθεται καὶ φιλοσοφεῖ πάνω στὸν τάφο
τους, κάνοντας καὶ λίγη κοινωνιολογία. «Ἀφήστε, ἀ-
φήστε, σοφοὶ καὶ φιλόσοφοι, τὰ συστήματα καὶ τὰ
διβλία. Γιὰ τὸ καλὸ δουλέβετε, τὸ ξαίρω, γιὰ τὸ κα-
λὸ, σὺν τὸν Πλάτωνα μᾶς φτειάνετε καινούργιες πο-
λιτείες, μᾶς δείχνετε κόσμους καινούργιους, ὅπου

φτώχεια δὲ θὰ ὑπάρχη, ὅπου δὲ θὰ πεδνήσκη κανέ-
νας ἀπὸ τὴν πείνα κι ἀπὸ τῆς πείνας τὰ βάσανα, ὅ-
που θὰ ζοῦνε ὅλοι σὺν ἀδέρφια, ὅλοι σὺν ἀδελφοί, ἀ-
φοῦ τὸ ἴδιο δικαίωμα κάθε ἀνθρώπος ἔχει, νὰ δουλέ-
θῃ, νὰ τρώῃ καὶ νὰ ζῇ. Τὰ ξαίρω, τὰ ξαίρω! Μὰ
σὺς γυρέβω, σὺς ζητῶ, ἄλλιως νὰλλάξετε τὸν κόσμο.
Νὰ μᾶς νὰλλάξετε λιγάκι, σὺν μπορεῖτε, τοὺς ἰδίους;
ἐμᾶς, νὰ μᾶς ἀλλάξετε τὴ ζωὴ μας, καὶ δύναμη νὰ
μᾶς δώσετε περισσότερη, νὰ μᾶς κάμειτε ἀνθρώπους.
Νὰλλάξετε τὶς ψυχές, γιὰ νὰ μποροῦνε νὰ παίρνουν-
ται ὅσοι ἀγαπιούνται. Κ' ἔτσι νὰ στερεώσετε πρῶτα
πρῶτα τὸ δικαίωμα πὺν κάθε ἀνθρώπος ἔχει νάγαπᾷ,
ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς μας ὁ πὺν μεγάλος, ἡ ἀπαραίτητη
καὶ πρώτη μας ἀνάγκη θέλει νάγαπούμε καὶ νὰ μᾶς
ἀγαποῦνε, ἀφοῦ, ἂς τὸ ποῦμε φανερά, ἡ μήτρα τοῦ
κόσμου εἶναι ἡ ἀγάπη.

Ὁ Ψ. πὺν ὡς γνωστὸ εἶναι ἓνας ἐθνικιστής, μὲ
τὴν πλάττηρη ἐννοεῖται σημασία αὐτοῦ τοῦ ὅρου, πέ-
φτει ἔτσι σ' ἓνα φαῦλο κῆλο. Γιὰ νὰλλάξει—λέει—
ὁ κόσμος, χρειάζεται νὰλλάξουνε οἱ ψυχές πρῶτα.
Μὰ καὶ νὰλλάξουνε οἱ ψυχές, ἀδύνατο, ἂ δὲν ἀλ-
λαχτεῖ πρῶτῃτερα ὁ κόσμος. Ὅλες αὐτές οἱ κοινο-
νικὲς πρόληψεις στηρίζονται πάνω στὴ σημερινὴ κοι-
νωνικὴ οργάνωση πὺν γιὰ νὰ προστατέψει τὰ συμφέ-
ροντά της, καλλιεργεῖ μὲ τὰ σκολεῖα καὶ μὲ ὅλα τὰ
μέσα κάθε πρόληψη, διαιωνίζει τὶς πλάνες καὶ τὴν
μύση γιὰ νὰ κρατεῖ τοὺς ἀνθρώπους μακριὰ ἀπὸ τὴν
ἀλήθεια, κ' ἔτσι νὰ μπορεῖ νὰ τοὺς ξεμεταλλεύεται
εὐκολώτερα. Μέσα σ' ἓνα σοσιαλιστικὸ καθεστὸ, πὺν
καταργεῖ τὶς κοινωνικὲς τάξεις, πὺν κάνει τὴ θρη-
σκεία ἰδιωτικὴ ὑπόθεση, δὲ θὰ μπορούσε νὰ δημιουρ-
γηθοῦνε τὰ δυὸ αὐτὰ ἐρωτικὰ δράματα πὺν μᾶς ζου-
γράφισε ὁ Ψ. Βέβαια ὁ ἐθνικισμὸς τοῦ Ψ. κρύβει
μέσα του τέτιο ποσὸ ἀνθρωπισμοῦ, πὺν δὲν μπορεῖ
νὰ συγκριθεῖ διόλου μὲ τὸ δόλιο καὶ συμφερόντολόγο
ἐθνικισμὸ τῶν ἀσίων τῆς πλουτοκρατίας, πὺν τὸν με-
ταχειρίζονται σὰ μάσκα, γιὰ νὰ ρουφοῦνε τὸ αἷμα
τῶν ἀνθρώπων καλῆτερα. Ὁ Ψ. στὶς πατρίδες δὲ
βλέπει σύγκρουση συμφερόντων. Βλέπει τὴ ζωὴ σὺν
ἰδιοσλόγοις, σὺν ποιητῆς, καὶ δὲ θέλει νὰ πιστέψει πὺς
ἀφοῦ ὅλες οἱ πατρίδες στὴν ἴδια οἰκονομικὴ βάση
ἀκκοιμποῦνε, εἶναι ἀναγκασμένες καὶ τὴν ἴδια ἡθι-
κὴ νάκολοῦθουνε, ἀδιάφορο ἂν κάποτε, γιὰ λόγους
τυχαίους, ἡ μιὰ παρουσιάζετο ἡθικώτερη ἀπὸ τὴν
ἄλλη. Ἐμεῖς πιστεύουμε πὺς ὅλες οἱ ἀστικὲς τάξεις,
πὺν διευτύνουνε σήμερα τὸν κόσμο, εἶναι ὅλες ἀπὸ
τὸ ἴδιο πανί, καὶ γι αὐτὸ, ἂν ἡ ἀνάγκη τοῦς τὸ ἐπι-
βάλει, δὲ δυσκολεύονται νὰ μεταχειριστοῦνε τὶς ἴδιες
μέθοδοι τῶν ἀντιπάλων τους, πὺν τὶς κατηγοροῦσα-
νε. Βέβαια, ἂν ὅλοι οἱ ἀστοὶ τοῦ κόσμου εἶχανε τὸν
ἀνθρωπισμὸ τοῦ Ψ. ἡ κοινωνικὴ μεταβολὴ θὰ εἶ-
τανε περιττή. Μὰ δὲν μπορούμε νὰ ἐμπιστευτοῦμε
τὴν τύχη τοῦ κόσμου στὴν ἀγαθὴ διάθεση μερικῶν
ἀγαθῶν ἀτόμων. Θέλουμε τέτοια οργάνωση, πὺν νὰ
κάνει στὸ μέλλο ἀδύνατο κάθε καινούργια ἀνθρωπο-
σφαγή. καὶ πιστεύουμε πὺς ὅχι ὁ ἐθνικισμὸς μὰ ὁ
Διεθνισμὸς θὰ δημιουργήσῃ τὸν ἀνώτερο πολιτισμὸ,
θὰ τιμήσῃ τὴ ζωὴ, καὶ θὰ φέρῃ τὴ βασιλεία τῆς
Ἀγάπης, πὺς, ὅπως πολλὰ ὥραϊα τὸ λέει ὁ Ψ., εἶναι
ἡ μήτρα τοῦ κόσμου.

Ὁ Ψ. εἶναι ὁ πιστὸς τῆς Ἀγάπης. Κανεὶς ἀπὸ
τοὺς Ἕλληνες λογοτέχνες δὲν τὴν ἐνωσε τὴν ἀγά-